

Nefndarsvið Alþingis
b.t. Stjórnskipunar- og eftirlitsnefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Umsögn Öldu, félags um sjálfbærni og lýðræði, um
501. mál, 149. löggjafarþing 2018–2019 – Stjórnskipunarlög

Reykjavík, 21. febrúar 2019,

Alda fagnar því að á vegum Alþingis gefst á ný kostur að ræða nýja stjórnarskrá fyrir Ísland. Það er mikilvægt að ný stjórnarskrá sé samþykkt fyrir landið, enda er sú sem er í gildi á margan hátt ófullkomin, sérstaklega þegar kemur að lýðræðinu.

Alda telur að þau drög sem hér liggja fyrir séu til bóta miðað við núverandi stjórnarskrá, en telur þó rétt að breytingar séu gerðar áður en drögin yrðu samþykkt miðað við fyrirliggjandi athugasemdir. Einnig þarf að huga að innleiðingu borgaraþinga hér á landi, og ættu að vera ákvæði um slík þing í stjórnarskrá landsins. Þá þarf að huga að framtíðarferli til endurskoðunar stjórnarskrárinnar, enda eðlilegt að endurskoða stjórnarskrár reglulega, og lítið gengið í endurskoðun stjórnarskrárinnar.

Borgaraþing

Áður en drögin yrðu samþykkt telur Alda rétt að setja inn í þau ákvæði meðal annars um borgaraþing, en þar er um að ræða ferli sem borgararnir geta gripið til, geti löggjafinn ekki afgreitt mál eða sinnt hlutverki sínu sem skyldi. Leggur Alda til að hægt yrði að kalla til borgaraþing þegar 8% atkvæðisbærra manna krefðust þess eða þriðjungur þingmanna, en fulltrúar á borgaraþingi yrði valdir með hlutbundinni kosningu og/eða slembivali. Með því að kalla til borgaraþings yrði vald til ákvarðanatöku í vissu málefni framselt til borgaraþingsins frá Alþingi. Borgaraþing hafa reynst vel þegar kjörnir fulltrúar ráða illa við að komast að niðurstöðu um tiltekin málefni, en nefna má auðlindagjald og veiðigjald á Íslandi sem dæmi um slík mál. Ástæðan er í grunninn sú að borgaraþing eru skipuð slembivöldum borgurum fremur en einstaklingum sem eru sérvaldir fulltrúar tiltekinna sjónarmiða, hagsmuna eða flokka. Þetta veitir þátttakendum frelsi til þess að móta sér afstöðu í gegnum þá upplýstu rökræðu sem fer fram á þingunum.

Borgaraþing hafa víða verið notuð til þess að fjalla um stór mál sem smá, og hafa reynst sérlega vel þegar kemur að því að fjalla um málefni sem hin hefðbundnu stjórnsmál hafa átt erfitt með að leysa. Frá árinu 2011 hafa borgaraþing á Írlandi fjallað um ýmsar stjórnarskrárbreytingar, m.a. fóstureyðingar, stöðu samkynheigðra og

þjóðaratkvæðagreiðslur. Þeim hefur einnig verið falið að fjalla um málefni á borð við viðbrögð við hækkandi aldurssamsetningu þjóðarinnar og hvernig Írland geti tekið forystu í loftslagsmálum, svo eitthvað sé nefnt. Þetta hefur reynst svo vel að fyrirhugað er að halda fleiri borgarþingum.

Lykillinn að vel heppnuðum borgarþingum er að þau fái nægjanlegan tíma til að sinna sínu hlutverki, hlúð sé að umgjörð þeirra, og tryggt að þátttakendur þeirra hafi greiðan aðgang að sérfræðingum. En einnig er mikilvægt að þau vel skilgreint hlutverk. Með þessu móti skapast traust gagnvart þingunum, en jafnframt ábyrgðarkennd meðal þátttakenda.

Um endurskoðun stjórnarskrárinnar

Heildarendurskoðun stjórnarskrárinnar hefur staðið til frá því lýðveldið var stofnað, 1944, en endurskoðunin hefur gengið bæði hægt og illa í höndum Alþingis og ráðherra landsins, þrátt fyrir ítrekaðar tilraunir. Það er jafnframt einkenni þessa vanda að þetta frumvarp skuli lagt fram nú, enda er hér efnislega um að ræða drög Stjórnlagaráðs sem enn hafa ekki verið efnislega afgreidd af Alþingi, þrátt fyrir það mikla lýðræðisferli sem að baki þeim er og náði hámarki með þjóðaratkvæðagreiðslunni 2011. Þetta er raunin þrátt fyrir að brýnt sé að stórir hlutar gildandi stjórnarskrár séu endurskoðaðir, eins og meðal annars forseti Íslands hefur bent Alþingi á.

Telur Alda ósennilegt að kjörnum fulltrúum þjóðarinnar á Alþingi takist að endurskoða stjórnarskrána samkvæmt því ferli sem nú er í gangi af hálfu stjórnvalda (og er óskilt þessu frumvarpi). Þá er rétt að benda á að þó drög Stjórnlagaráðs séu oft nefnd „nýja stjórnarskráin“ eru rúmlega sjö ár síðan þjóðaratkvæðagreiðslan um drögin fór fram og á þeim tíma hefur margt gerst. Því ekki út vegi að nýta tækifærið til að fela borgarþingi að fara yfir drögin og blása til kynningar og umræðu um málið í samfélaginu.

Alda telur í ljósi þessa nauðsynlegt að almennir borgarar hafi aðkomu að endurskoðun stjórnarskrárinnar, bæði í þeirri vinnu sem nú stendur yfir og mótað sé ferli til framtíðar svo hægt sé að endurskoða stjórnarskrána, bæði skipulega og reglulega. Nauðsynlegt er að slíkt ferli sé skilgreint, þannig að allir viti hvenær megi búast við endurskoðun og viti hvernig hægt sé að kalla fram slíka endurskoðun. Eðlilegt er að endurskoðun stjórnarskrárinnar eigi sér stað í gegnum borgarþing.

Alda er reiðubúin til að ræða nánar við þingmenn og ráðherra um umsögn þessa sé þess óskað.

Fyrir hönd stjórnar Öldu,

Guðmundur D. Haraldsson,
stjórnarmaður